

Inhoud:

- Raadhuislaan
- Bankinstellingen in Abcoude en Baambrugge I
- Het Roosterhuisje
- Het Open Jongeren Centrum Mahadma
- Het kunstwerk van ...

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt twee maal per jaar.

Contributie:

lidmaatschap € 15,- per jaar
Losse nummers: € 5,-
RABOBank 3005.52.939
ISSN: 1569-6146
ANBI nr 59 189

Redactie:

H. Hoogenhout
Toertocht 15
1396 LG Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
tel. 0294 - 29 19 75

Rein Rossing
Zand en Jaagpad 13
1391 JA Baambrugge
tel. 0294 - 29 02 44
ekkerrossing@xs4all.nl

Redactiesecretariaat en eindredactie

W.W. Timmer
Achter de Kerken 40
1391 LP Abcoude
tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

Website: <http://historischekringabcoude-baambrugge.nl/>

Van de redactie

Het is gelukt! Buiten de twee vaste auteurs, Marijke Carasso en Wim Timmer, zijn we gelukkig twee nieuwe auteurs te kunnen introduceren. Martijn Hes, ons oud bestuurslid, beschrijft de komst en het verdwijnen van de banken uit onze dorpen. Het is een lang verhaal geworden. In deze uitgave treft u het eerste deel aan. Jochem Blaauboer heeft een interessant verhaal geproduceerd over recente geschiedenis. Het speelt zich af rond de Jongerenclub Mahadma en de oude sportterreinen achter de oude voormalige NH pastorie. Dit jaar is het dertig jaar geleden dat onze Historische Kring werd opgericht. Ook dertig jaar geleden werd het Open Jongeren centrum aan het Kerkplein 28 geopend. Dit laatste feit zal in het weekend van 13 en 14 december groots worden gevierd.

Het onderwerp sport- en jeugdcultuur van na de oorlog verdient meer aandacht en dient te worden vastgelegd. Wie durft?

Al weer bijna een half jaar geleden organiseerde de Historische Kring de jaarlijkse excursie. Op een koude winderige zaterdag vertrok een goed gevulde touringcar naar Apeldoorn. Daar werd Paleis het Loo bezocht. Niet alleen een interessante tuin en gebouwen vielen in de smaak maar ook de tentoonstellingen. Voor een aantal

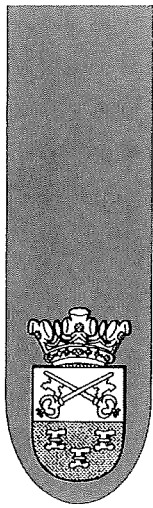
Bankinstellingen in Abcoude en Baambrugge

Het kunstwerk van ...

In dit nummer:

Ontvangt u uw uitnodigen voor de ALV, de lezingen en de excursie nog niet per mail? Geef uw mailadres door aan: wtimmer1@cs.com

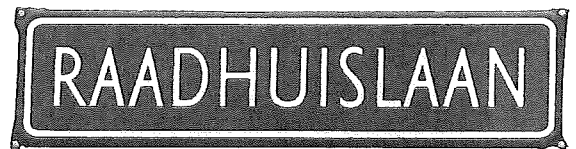

damesleden vormden de nabijheid en het bekijken van de aanwezige blauwe kroningsjurk van koningin Maxima een hoogtepunt van de dag. Zeker als men weet dat de ontwerper hiervan, Jan Taminiau, in Baambrugge woont.

In het najaar nam het bestuur deel aan het collegiaal overleg met bestuursleden van de aanpalende Historische Kringen. Ditmaal vond de bijeenkomst plaats in Diemen. Met de clubs uit de Ronde Venen, Ouderkerk, Amstelveen en de nieuwe vereniging uit Driemond werd nuttige informatie uitgewisseld over het periodiek, de financiering, de ledenwerving en contacten met de respectievelijke gemeentebesturen. Het geheel werd afgerond met een historische rondleiding door het weinige dat Diemen helaas nog te bieden heeft.

Tot slot nog een correctie in het artikel Sprokkelingen uit Abcoude dat in het voorjaarsnummer 39 verscheen. Op pagina 531 schrijven wij dat Koninginnedag in 1912 op 30 april werd gevierd. De oudere lezers zullen weten dat de verjaardag van Koningin Wilhelmina tot en met 1948 werd gevierd op 31 augustus.

Raadhuislaan, de naam van mijn straat

In 1883 werd het Gemeente-en Polderhuis van de gemeente Abcoude Proostdij (Abc Pr) in gebruik genomen. Het stond midden in de weilanden, “verwijderd” van het centrum van Abcoude. Op de plek waar het voormalige postkantoor, thans de Kringapotheek Abcoude, is gevestigd, stond een bedoeninkje van de groentehandelaar Arie Verrips. Direct links naast de Hulksbrug stond sinds 1890 een huisje van Johannes Aarsman. Verder leegte en ruimte.

Vanouds liep achter de Voordijk een weg genaamd de Achterdijk. Deze liep vanaf het gemeentehuis via de huidige Heinkuitenstraat en de Meerweg tot aan de eerste punt, nu Meerweg 20. Het was een grindweg die hoofdzakelijk door de aanwonenden werd gebruikt. Het doorgaande “verkeer” maakte gebruik van de Hoogstraat en het Jaagpad, thans Voordijk. De lange grindweg was voorzien van een rij bomen en sloten aan beide zijden.

Op 12 maart 1902 verzochten 28 aanwonenden via een schrijven aan Burgemeester en Wethouders van Abcoude Proostdij om de verregaande vuile Achterdijk, die bij regenachtig weer en

vooral bij de winterdag bijkans niet begaanbaar was, te bestraten. Zij wezen er op dat hun vraag toch geen weelde genoemd kon worden omdat voor een net dorp een fatsoenlijke straat wordt geveerd.

De Achterdijk was eigendom van het waterschap de Ring Waardasacker en Holendrecht. Zij haakten in op het verzoek van aanwonenden. Op 7 april stuurden ze een uitgebreid schrijven aan de Raad van Abcoude Proostdij. Daarin ontvouwen ze een plan om op de Achterdijk van de aansluiting aan de weg naar de Voetangel tot aan het Gemeentehuis een grindpad aan te leggen waarbij deze grindweg zou worden voorzien van een klinkermiddenpad, ook wel een paardenpad genaamd. De gemeenteraad ging een stapje verder en besloot na overleg met het waterschap het gehele traject volledig te bestraten. Het onderhoud en reparatie van de straat waren voor rekening van de gemeente. Het beheer en reparatie van de dijk bleven bij het waterschap.

De kosten van de bestrating konden niet uit de normale begroting gefinancierd worden. De gemeente ging een lening aan van fl. 4.000,-- tegen een rente van 4% 's jaars.

Raadhuislaan begin 20e eeuw. Nog niet geheel volgebouwd.

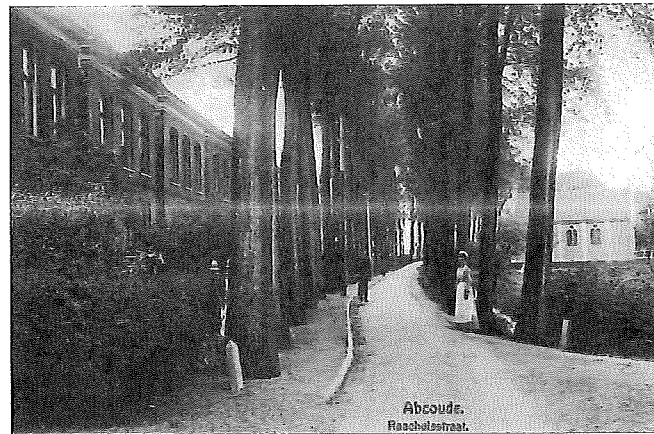
Vanaf 1901/02 werd begonnen met de bouw van de eerste huizen naast het gemeentehuis. Het duurde ongeveer tien jaar voordat het laatste huis in de rij, thans Raadhuislaan 11 werd gebouwd. Dit waren niet zomaar huizen, maar herenhuizen die allure moesten hebben om kracht bij te zetten aan de ambitieuze gemeentepannen om meer inwoners van een zekere welstand aan te trekken.

Het eerste huis, pal naast het gemeentehuis, werd in 1900 gebouwd. Het zou later het adres Raadhuisplein 4 krijgen. Het pand daarnaast werd in 1901 gebouwd en heeft thans het adres Raadhuislaan 1. In 1913 werd het laatste huis in de rij, op de hoek van Blomswaard, gebouwd.

In 1913 komen we voor het eerst de naam Raadhuislaan tegen. Ook is wel sprake van Raadhuisstraat. Officieel heet deze weg tot aan het begin van de jaren dertig de Achterdijk. De elfde volkstelling die eind december 1930 plaatsvond was eindelijk aanleiding om de straatnaam te upgraden. Achterdijk gaf niet het werkelijke cachet van een van de "sjiekste" straten van Abcoude Proostdij weer. Normaal worden de straatnamen op een voorstel van Burgemeester en Wethouders aan de Raad door deze vastgesteld. Merkwaardig is het dat er noch in de notulen van de raad noch in de notulen van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Abcoude Proostdij een spoor is terug te vinden van de officiële vaststelling van de naam Raadhuislaan. In het nieuwe bevolkingsregister dat per 1 januari 1931 werd aangelegd is de naam Achterdijk verdwenen en vervangen door Raadhuislaan. Ook de nieuwe namen Heinkuitenstraat en Meerweg worden dan ingevoerd.

Mede op verzoek van de vereniging Abcoude's Belang worden de straten voorzien van nieuwe aluminium straatnaamborden.

Opvallend is dat volgens het telefoonboek van

Raadhuislaan omstreeks 1910 met dubbele rij bomen en de Gereformeerde kerk op de achtergrond.

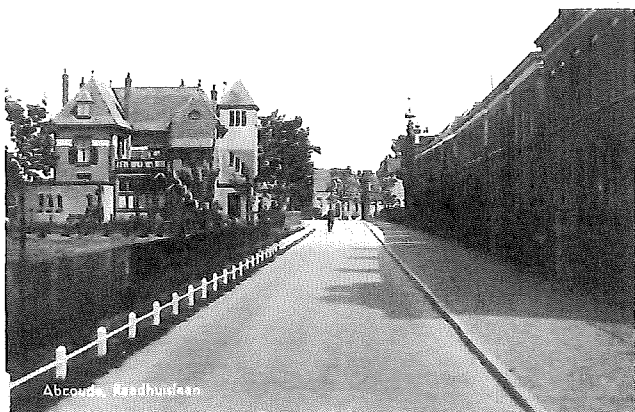
1939 nog niemand een aansluiting heeft. Maakte men bij voorkeur gebruik van het telefoon gemak van het nabijgelegen postkantoor? Abcoude had toen toch al zo'n veertigtal abonnees.

1948 is het jaar dat Koningin Wilhelmina afstand doet van de Kroon. De voorzitter en de secretaris van de woningbouwvereniging "De goede Woning" uit Baambrugge doen een voorstel om een aantal namen van straten in de gemeente te veranderen. Zo wil men de Raadhuislaan in Abcoude de naam Koningin Wilhelminalaan geven. De raad neemt deze suggestie niet over. Zou dat te maken gehad hebben met het Oranje gevoel dat in Baambrugge altijd intensiever is geweest dan in Abcoude?

De eerste bewoners

Bijna alle huizen werden gebouwd op speculatie. Dat wil zeggen dat de bouwers Theodorus/Dirk Vermoolen (1853-1932) en Jacobus Gerardus Rentinck (1882-1965) met bouwen begonnen hoewel ze nog geen kopers hadden. Ze speculeerden erop dat ze tijdens de bouw wel kopers zouden aantrekken en vinden. Helaas ging die vlieger aan de Achterdijk niet op. De eerste bewoners waren, met uitzondering van het eerste gebouwde huis (nr. 1), allemaal huurders. De meesten waren afkomstig uit Amsterdam. Aan hun beroepen kunnen we zien dat het ondernemers of witte boordenwerkers waren. Ook opvallend is dat er in het overwegend RK georiënteerde Abcoude Proostdij geen katholieke inwoners kwamen wonen. De nrs. 1 t/m 7 werden door Dirk Vermoolen gebouwd. De nrs. 8 t/m 11 door J.G. Rentinck.

Het enige huis dat in opdracht werd gebouwd is het eerste huis (nr. 1). De opdrachtgever was de niet onbemiddelde candidaat-notaris Gerrit van Alewijk. Hij verhuisde vanuit de Nieuwe weg

Raadhuislaan begin veertiger jaren met nog een sloot aan de zijde van het speeltuintje.

(Laan van Binnenrust) van Abcoude Baambrugge naar de aanpalende gemeente. Het is het met zijn vier vensters het breedste huis in de gehele rij.

De eerste jaren werden genoemde huizen doorgaans verhuurd door de bouwers. Na de Eerste Wereldoorlog werden er kopers voor gevonden.

De nutsvoorzieningen.

Eind 1898 is het dorp Abcoude een elektriciteitscentrale rijk. Dan gaan ook de eerste elektrische lampen aan lantaarnpalen branden. Niet dat alle petroleumlampen dan vervangen worden. In de overeenkomst tussen de Gemeente Abcoude Proostdij en de Accumulatorenfabriek Maarssen te Maarssen staat de mogelijkheid om ook wonin-

gen aan te sluiten. Helaas beschikken wij niet over informatie over de aansluiting van particulieren op het net. In 1901 wordt het gemeentehuis voorzien van elektrische verlichting. Het ziet er dus naar uit dat de voorziening aanwezig was om de nieuw te bouwen huizen in de Raadhuislaan ook te voorzien van elektrische stroom.

Dat zal niet lang op zich hebben laten wachten gezien de status van de bewoners en de Raadhuislaan.

De aansluiting op de waterleiding vond veel later plaats. Bij de bouw hadden alle huizen een gemetselde regenbak waarin het hemelwater werd opgevangen en bewaard. In warme zomers met weinig regen kon men terugvallen op de Nortonpomp die voor het gemeentehuis stond. In 1928 vonden de eerste aansluitingen op het waterleidingnet plaats. Alle huizen hadden in de tuin een beerput liggen. Hierin werden de faecaliën opgevangen en in sommige gevallen ook het spoelwater uit de keuken. Bij jongere woningen was in de tuin een aparte put, zonder bodem, aangelegd voor het genoemde spoelwater. Bij de laatste huizen werd het spoelwater afgevoerd in de sloot die achter de tuinen liep.

In het voorjaar van 1930 richten de bewoners zich tot het gemeentebestuur met het verzoek hen aan te sluiten op het rioleringsysteem dat in de nieuwe uitbreiding Blomswaard is aangelegd.

How it began

Huisnr toen/nu	Eerste bewoner	Huurder/ Eigenaar	Inschrijf datum	Vorige woonplaats	Beroep	Religie
B 2a/1	Alewijk	E	11-1901	Abc Ba	Cand. Not	Ger
B 2b/2	Rijshouwer	H	08-1902	A'dam	Boekhouder	NH
B 2c/3	Landré	H	11-1903	Voorst	??	NH
B 5a/4	Hoffman	H	09-1910	Abc Ba	Kassier	NH
B 5b/5	Harmse	H	10-1910	A'dam	Kassier	WH
B 5c/6	Damsté	H	05-1912	A'dam	??	NH
B 5d/7	Sierig, C.F.	H	05-1913	A'dam	Administrateur	NH
B 5e/8	Dijk, J, van	H	05-1913	Harlingen	Stoombootreder	GK
B 5f/9	Delft, van W.L.A	H	05-1913	A'dam	Grossier	EL
B 5g/10	Mullens, Ph.J	H	09-1913	A'dam	Kantoorbediende	WH
B 5h/11	Mulder, A	H	12-1914	Strijen	Predikant	Ger.

NH = Ned. Hervormd/WH = Waals Hervormd/GK = Gereformeerde Kerk/EL = Evangelisch Luthers

Raadhuislaan eind vijftiger jaren met nog één rij bomen.

2013 Raadhuislaan 1. Het breedste en eerst gebouwde huis aan de Raadhuislaan.

Met de komst van de waterleiding is het afval uit toilet, keuken en ander spoelwater aanzienlijk toegenomen. De bestaande afvoervoorzieningen voldeden niet meer.

Na veel gehakketak in de gemeenteraad over wie wat moet betalen, wordt in 1931 aan het verzoek voldaan. De aanwonenden worden wel aangeslagen met rioolbelasting om de kosten te dekken. Interessant is de vraag waar dat Blomswaardse systeem uiteindelijk op loosde. Rioolzuiveringsinstallaties bestonden nog niet. Lozen op het buitenwater was na de cholera-epidemieën in de 19^e eeuw en de aanleg van Nortonpompen ook niet meer de aangewezen weg.

Tot de laatste nutsaansluiting moet het aardgas worden gerekend. Deze operatie die met het aanleggen van een ondergrondse gasleiding gepaard ging, vond plaats in 1968/1969.

Ten slotte

De gevelwand in de Raadhuislaan is nog redelijk intact gebleven. Alleen op nr. 7 en nr. 8 zijn de fraaie baksteengevels aangetast.

In dit laatste pand was vanaf 1952 de Coöperatieve Boerenleenbank De Angstel gevestigd. In 1961 wordt het pand verbouwd en voorzien van het grote raam en de witte verflaag. Na de verbouwing huisde de Coöperatieve Raiffeisenbank Abcoude in dit pand.

Raadhuislaan 10 is het enige pand dat een naam heeft. In de voorgevel zit een steen met de naam Hendrika. Dit is de verhollandse naam van Hendrikje van Houten. Zij was de in Friesland geboren moeder van Hendrik Pander. Deze laatste heeft zijn naam verbonden aan de Panderhorst in de Horn en de Panderklok die in onze voormalige raadzaal stond.

Oorspronkelijk hadden alle woningen een zolder met een klein raampje. De zolder was in die tijd de plek om goederen of gedroogde levensmiddelen op te slaan. Na de Tweede Wereldoorlog werd de behoefte groter om op zolder ook kamertjes voor kinderen in te richten. De behoefte aan daglicht veroorzaakte dat nageenog alle zolders aan de straatzijde werden voorzien van dakkapellen. De enige uitzondering vormt de grote woning Raadhuislaan 1.

Jammer is dat de naam laan geen eer meer wordt aangedaan. Een laan is namelijk een straat met daarlangs bomen. Wanneer deze zijn verdwenen is schrijver niet bekend.

Midden 1967 is er sprake van de bouw van een soort flatgebouw in de Raadhuislaan. Er is al een bouwvergunning verleend maar het plan is een stille dood gestorven. Het blijft zoals het was.

Een niet onverdeeld genoegen voor bewoners is het rumoer dat de jaarlijkse kermis voor de deur veroorzaakt. Het is onbekend vanaf welk jaar een gedeelte van de kermis zich aldaar afspeelt maar dat moet zeker al decennia lang zijn.

Nu de panden naast het voormalige gemeentehuis weer zijn losgekoppeld en een woonfunctie krijgen wint de Raadhuislaan weer aan allure.

Bronnen: Notulen B&W en Raad Abc. Pr.
Kadaster Hypotheken D1 4
Knipselarchief

*Wim Timmer - Abcoude
wtimmer1@cs.com*

Bankinstellingen in Abcoude en Baambrugge I

Banken zijn instellingen die in het geld- en kapitaalverkeer een bemiddelende rol spelen, zij verzorgen betalingen en zijn een soort doorgeefluik. Het is aan de ene kant een plaats waar de eigenaar van geld, dat hij niet direct nodig heeft, kan deponeren. Dit spaargeld kan dan weer worden doorgegeven – uitgeleend –, aan diegenen die juist meer willen besteden dan zij bezitten. Een goedlopend, ter zake deskundig en betrouwbaar bankenstelsel is van groot belang voor de samenleving. Wanneer het daaraan schort heeft dat pijnlijke gevolgen, getuige de huidige situatie.

Hoewel in de tweede helft van de negentiende-, begin twintigste eeuw een geordend spaar- en kredietstelsel ontstaat - zo ontwikkelt De Nederlandsche Bank zich tot “de bank der banken” -, is er in die tijd nog geen sprake van een voor een ieder gemakkelijk toegankelijk bankwezen. De grotere handelsbanken en hypotheekbanken zijn zoals de in 1863, op initiatief van de maatschappelijk geëngageerde Amsterdamse arts Samuel Sarphati, opgerichte Nederlandsche Crediet- en Depositobank en een jaar later de Eerste Nationale Hypotheekbank, vooral stedelijke instituten waarbij het bankieren goeddeels gericht is op de groothandel en industriële investeringsprojecten. Het platteland en de “kleine man” hebben voor het verstrekken van kredieten meer te maken met de particuliere geldschietter, wat helaas nogal eens gepaard gaat met woeker: het moeten betalen van een hoge rente. Een manier om woeker tegen te gaan was het oprichten van een bank met plaatselijke besturen waar, met het geven van een onderpand, tegen een redelijke rente geld geleend kon worden. De sinds 1614 in de Nes gevestigde Amsterdamse Stadsbank van Lening is een voorbeeld daarvan.

Bankieren in Abcoude en Baambrugge in vroeger tijd

In de behoefte aan het lenen van geld voor bijv. onroerend goed op het platteland werd veelal voorzien door vermogende particulieren en familie. Voorbeelden van deze voorschietters van geld in onze streken zijn Jacoba Ottolina Lingeman,

weduwe van de in 1893 overleden burgemeester Chr. L. Roos Vlasman, en Willem Koomans, van 1849-1892 plaatselijk arts. Maar er zijn ook voorbeelden van kredietverleners

van buiten de directe omgeving zoals de familie Johan Ludwig Bernhard de Muralt (1818-1889), advocaat, liberaal politicus en wethouder in Utrecht, en de grondeigenaar Johan Adolph Völcker (1804-1880), heer van Soelen en den Aldenhaag in de gemeente Buren.

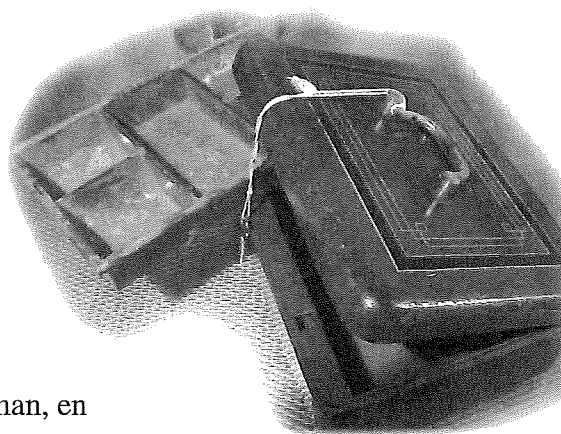
In notariële aktes zijn aan het eind van de negentiende eeuw voorbeelden van kredietnemers te vinden die bij professionele instellingen lenen: 18-08-1879: “Gerrit Kolenberg, arbeider te Abcoude Proosdij, weduwnaar van Maria van Rossum en thans gehuwd met Genoveva Wilhelmina van Erkel, heeft van de Hollandische Hypotheekbank te Amsterdam Fl. 800,- geleend.” Later wordt deze man als veehouder genoemd.

01-10-1883: “Bernardus van Scherpenzeel, veehouder en vervener in de Winkel van Abcoude, heeft een bedrag van Fl. 6.000,- geleend van de Hollandische Hypotheekbank te Amsterdam.” Dezelfde Bernardus van Scherpenzeel heeft op 16-07-1891 nog eens eenzelfde bedrag bij dezelfde instelling geleend.

Johannes Rentinck, timmerman en makelaar te Abcoude, leent op 01-02-1901 fl. 7.500,- bij de NV Nederlandsche en Javasche Bank te Amsterdam. Hij heeft geld nodig voor de financiering van de bouw van drie woonhuizen in de Stationsstraat.

Bankinstellingen, gevestigd in Abcoude en Baambrugge

In de loop van de twintigste eeuw zijn er ook in de gemeente Abcoude verschillende bankinstellingen gekomen en weer gegaan. Zo vestigde

Bejaard geldkistje in gebruik bij de Historische Kring.

1961. De Raiffeisenbank op Raadhuislaan 8

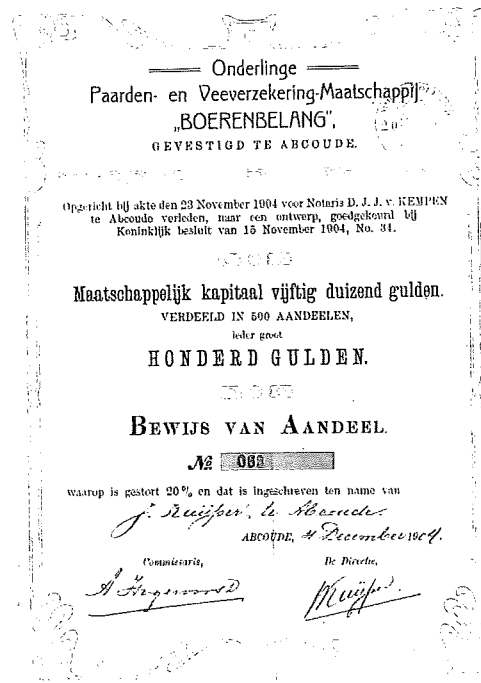
zich in 1917 aan de Voordijk de “Vechtse Bankvereeniging” maar deze instelling was geen lang bestaan beschoren, in 1921 werd het faillissement uitgesproken. Een flink aantal Abcoudenaars raakte hierdoor in financiële problemen. De naam bankvereniging werd aanvankelijk in het zich ontwikkelende bankwezen veel gebruikt en is onder meer terug te vinden in de in 1911 ontstane “Rotterdamsche Bankvereniging” (Robaver) een van de vele voorlopers van de ABN AMRO.

Samen bankieren

Door problemen in de landbouw aan het einde van de negentiende eeuw die, mede veroorzaakt door goedkope agrarische importen uit onder meer Noord- en Zuid Amerika, hadden de boeren moeite het hoofd boven water te houden (*een vroege vorm van aanpassingsproblemen als gevolg van globalisering*). De gezamenlijke nood blijkt een goede voedingsbodem te zijn voor de coöperatieve gedachte; het bundelen van de individuele krachten in samenwerkingsverbanden.

De pionier op het gebied van coöperatieve landbouwfinanciering is de Westfaler plattelandsburgemeester, Friedrich Wilhelm Raiffeisen. Hij stelde vast dat de boeren voor geldleningen goeddeels waren overgeleverd aan particuliere geldgevers die veelal alleen tegen een hoge rentevergoeding bereid waren kredieten te verstrekken.

Na eerst een liefdadigheidsvereniging te hebben

1904. Aandeel Verzekering Maatschappij Boerenbelang

opgericht voor de financiering van een broodbakkerij, stichtte hij in 1864 in Heddesdorf een bank. Een bank die was gebaseerd op onderling samenwerken en samenvoegen van de middelen van de deelnemers, een coöperatie. Niet liefdadigheid maar zelfhulp, eigen bestuur en zelf verantwoordelijkheid nemen zijn de manieren om uit de armoedeval te komen. Dit voorbeeld krijgt navolging en in 1872 wordt de eerste centrale, een coördinatiecentrum ten bate van de individuele lokale banken, opgericht.

De “boerenapostel” pater Gerlacus van den Elsen, prior van de Abdij Berne in Heeswijk was zeer betrokken bij het lot van de arme Brabantse boeren. Hij is in 1896 mede-oprichter van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (nu onderdeel van de Zuidelijke Land- en tuinbouw Organisatie) en groot voorstander van de coöperatieve gedachte. Op zijn initiatief zijn de eerste lokale Coöperatieve Boerenleenbanken opgericht om, in zijn woorden: “Den woeker te weren, den landman in nood bij te staan maar ook de spaarzaamheid, naastenliefde, arbeidzaamheid en matigheid bevorderden.” In 1898 kwam het tot het oprichten van centrale coördinatiecentra, om juridische redenen en verschil in godsdienstige achtergrond, niet een maar twee. In Utrecht ontstond de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Bank, waaronder zes banken vallen en in Eindhoven de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank voor de samenwerking van tweeëntwintig banken. De noordelijke bank

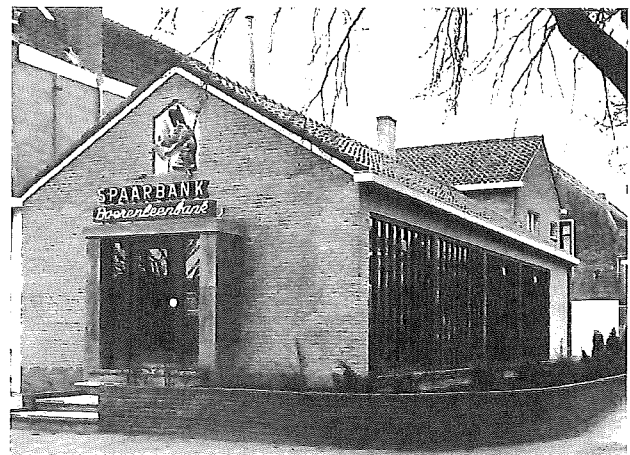
1981. Nieuwe Rabobank Kleiweg 2 hoek Brugstraat in Baambrugge.

was protestants-christelijk georiënteerd en gaf de plaatselijke vestigingen wat meer vrijheid van handelen dan de centrale in Eindhoven met een katholiek karakter.

Het aantal coöperatieve banken nam aanvankelijk snel toe maar schaalvergroting, verstedelijking, concurrentie en de opkomst van het elektronisch bankieren leidden in de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw tot een consolidatie van plaatselijke vestigingen. In 1972 kwam het tot een fusie van de twee centrales onder de naam Raiffeisenbank-Boerenleenbank, in 1980 ingekort tot Rabobank. Ten tijde van de fusie zijn er 1.202 kantoren met 3.005 vestigingen. De centralisatie is krachtig ter hand genomen en het aantal kantoren is nu gedaald tot ongeveer 135 met circa 850 vestigingen. Recente berichten wijzen op een verdere centralisatie.

Ook in Abcoude krijgt de coöperatieve gedachte voet aan de grond en wordt de basis voor de belangrijkste banken ter plaatse. In 1909 is het oprichtingsjaar van de "Abcouder Boerenleenbank" waarbij overwegend katholieke agrariërs waren betrokken; deze bank sluit zich dan ook aan bij de centrale in Eindhoven. Het bestuur bestond in 1914 uit A. Houweling als directeur, D. de Koning was onderdirecteur en de overige bestuursleden waren G. Broere, H. de Bruijn en G. van Schaik. Er was een Raad van Toezicht met A. de Bruijn als president, vicepresident was J. van Hulzen en de derde toezichthouder was J. Hesp. Kassier was G. Linnebank. De katholieke signatuur wordt bevestigd door een adviesrol van de pastoor.

De bank onderhoudt financiële en persoonlijke banden met de in W.O. I opgerichte "Coöperatieve Landbouwers Aankoop Vereniging annex

1962. Het nieuwe pand van de Boerenleenbank Hoogstraat 38a Abcoude.

Malerij Abcoude" die ook krediet verleende aan haar leden maar in 1930 besloot die activiteit over te laten aan de Boerenleenbank.

In de verwachting dat er ook een protestants gerichte bank opgericht zal worden wordt de naam al snel gewijzigd in "Eerste Abcouder Boerenleenbank". En inderdaad, in 1921 volgde de vestiging van een bij de Utrechtse centrale aangesloten bank onder de naam "Boerenleenbank de Angstel", bij een algemene naamsaansluiting in 1961 hernoemd als "Raiffeisenbank Abcoude".

Oprichters waren de burgemeester Jhr. Peter Paul de Beaufort, de secretaris J.C. van de Vegt, Joost de Groot, Gerrit van Kreuningen, Bartholomeus de Pijper, Huibert van der Snoek en Teunis van Walbeek. De Beaufort was in 1919 ook benoemd tot bestuurslid van de "Vereniging Utrechtse Landbouw Onderlinge", een verzekeringsmaatschappij tegen landbouwisico, onderdeel van het "Utrechtse Landbouwgenootschap" dat ook een afdeling in Abcoude had. In 1904 was in Abcoude ook een financiële coöperatie op verzekeringsgebied opgericht, de "Onderlinge Paarden- en Veeverzekering Maatschappij Boerenbelang", maar die heeft maar kort, tot 1912, bestaan.

Een voorganger van De Beaufort, burgemeester Jhr. Mr. W.B. Sandberg had ook relaties in financiële kringen, getuige zijn benoeming tot commissaris van Bank van Huydecoper & Van Dielen in Utrecht in 1912. Opvolgende burgemeesters na De Beaufort, Jhr. Mr. C. Dedel, Mr. A.L. des Tombe en Mr. S.P. Baron Bentinck, zijn eveneens bestuursleden geweest. De kassier van de Raiffeisenbank was van 1921 tot 1946 gevestigd aan de Amsterdamsestraat-

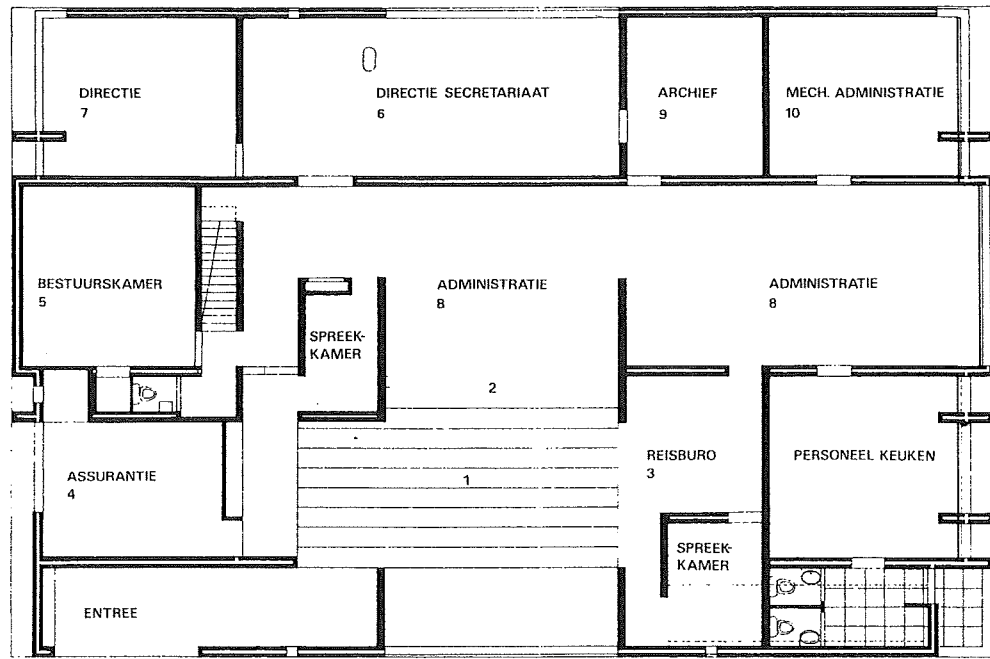
weg 9, van 1946 tot 1952 aan de Laan van Binnenrust 29, daarna gehuisvest aan de Raadhuislaan 8 tot de verhuizing naar de Stationsstraat.

Na de fusie van de centrales volgde in 1974 ook het samengaan van de twee banken in Abcoude. De Boerenleenbankvestiging in de Hoogstraat werd gesloten (*de nieuwe bestemming wordt een stomerij, waarmee geen suggestie van voorgaande bancaire witwaspraktijken zal zijn bedoeld*) en de gecombineerde bank wordt gevestigd in het in 1971 aan de Stationsstraat nieuw gebouwde kantoor van de Raiffeisenbank.

De Boerenleenbank was voor de vestiging aan de Hoogstraat in 1962 waarschijnlijk gehuisvest bij de kassier omdat aanvankelijk de werkzaamheden beperkt waren tot enkele wekelijkse zittingsavonden.

In 1995 is de gecombineerde Abcouder bank samengegaan met Rabobank Ouderkerk aan de Amstel met Ouderkerk als de hoofdvestiging; die combinatiebank is op haar beurt in 2006 weer samengevoegd met Amstelveense vestiging tot "Rabobank Amstel en Vecht" met Amstelveen als hoofdkantoor. De vestiging in Abcoude aan de Stationstraat is ontmanteld en het in 1971 gebouwde pand wordt thans voor herontwikkeling te koop aangeboden. Tegenover de voormalige vestiging rest nog een bescheiden bezoekersadres op nr 15. Aan het eind van dit jaar zal het doek vallen over het restant van de eens nadrukkelijk aanwezige Boerenleenbanken, zelfs de pinautomaat zal verdwijnen.

Ook in Baambrugge zijn in 1921 door de Dirk de Groot Jacobszn aan het Zand- en Jaagpad de eerste activiteiten van een Raiffeisenbank gestart. In 1923 verhuisde Dirk naar de Binnenweg 6. Daar zouden de activiteiten tot 1980 worden voortgezet.
Bij de fusie in de jaren zeventig is deze Baam-

1971 De kantoor plattegrond van de nieuw geopende Raiffeisenbank aan de Stationsstraat 14-16 in Abcoude.

1978 Zuster Maria Rosa Leggol, leidster van een SOS kinderdorpen project in Honduras op bezoek bij de Rabobank. Rechts directeur Ap Mensink. Foto G. Herrebrugh.

brugse vestiging onder de vleugels van de "Rabobank Vecht- en Plassengebied" gekomen. Verdere samenvoeging met Hilversum heeft in 2004 geleid tot de "Rabobank Hilversum Vecht- en Plassengebied". In 1981 is voor korte tijd de Rabobank in het pand Kleiweg 2 gevestigd geweest. Niet lang daarna is deze vestiging gesloten.

Krediet verlenen en sparen

Er zijn meer banken geweest die de inwoners van Abcoude en Baambrugge ten dienste stonden. We noemden al de ABN AMRO, die in 1978 een kantoor aan de Hoogstraat in Abcoude vestigde. Hoewel er in 1994 berichten waren dat de ABN AMRO in de concurrentie om de gunst van de agrariërs succes boekte, werd in 2012 besloten om dit bankfiliaal te slui-

1998 De ABNAMRO bank aan de Hoogstraat 18.

ten. Nu worden door deze instelling nog slechts de mogelijkheid om te pinnen via betaalautomaten aangeboden.

Waren de coöperatieve boerenleenbanken vooral gericht op kredietverlening aan de agrariërs in onze dorpen, het belang van sparen won aan betekenis en kreeg al in de negentiende eeuw van de overheid erkenning. In 1881 kreeg dat vorm in de oprichting van de Rijkspostspaarbank. 1918 is het jaar waarin de Postcheque- en Girodienst wordt opgezet waarmee, naast een nationale spaarbank, ook een nationaal georganiseerd betalingsverkeer tot stand komt. In 1986 worden beide organisaties samengevoegd onder de naam Postbank. Drie jaar later, in 1989, gaat die combinatie samen met de Nederlandse Middenstandsbank om in 1991 op te gaan in de ING. In 2009 wordt de naam omgezet in ING Bank.

Oorspronkelijk was deze Postbank in Abcoude mede gevestigd in het in 1914 gebouwde postkantoor aan het Raadhuisplein. Na de sluiting van dit kantoor en de ombouw naar een apotheek (*van financiële zorg naar gezondheidszorg?*) is in 2003 huisvesting gevonden bij de drogisterij Van der Geest in de Hoogstraat en werd een steunpunt bij de Troefmarkt in Baambrugge geopend. In 2008 wordt de drogisterij als vestiging vervuuld voor inwoning bij de aanpalende winkel, de Readshop.

Er zijn meer instituten geweest die belangstelling hebben voor het lokale spaargeld, zo is er omstreeks 1925 in Abcoude een vertegenwoordiging van de N.V. Spaarbank van de Nationale

2013 De laatste vestiging van de Rabobank aan de Stationsstraat

Bankvereniging, de Natobank. Deze Natobank was een onderdeel van de Rotterdamsche Bank, waar lokale kassiers en bankiers waren ondergebracht.

In de strijd om het spaargeld heeft de Spaarbank van de Stad Amsterdam in 1955 een rijdend kantoor ingezet dat ook twee maal per week 't Markvelt in Abcoude als halteplaats had.

In 1961 wordt Baambrugge verrijkt met een agentschap van de Nederlandse Middenstands Spaarbank uit Amsterdam. Het agentschap is gevestigd ten huize van dhr L. Dokkum aan de Rijksstraatweg 26.

In 1993 is in het dorps huis De Vijf Bogen in Baambrugge nog korte tijd een filiaal van de de Nederlandse Middenstands Spaarbank gevestigd geweest.

In een volgend deel zullen de economische ontwikkelingen van na de Tweede Wereldoorlog worden besproken.

Martijn Hes

Met dank aan J. van der Meer, hoofd bedrijfs-historie Rabobank, Mevr. J. Konings van de Rabobank Amstel en Vecht.

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek, Historisch archief Rabobank, *Kroniek van Abcoude en Baambrugge* (Hilversum 2010), *100 jaar Rabobank in het Aar en Plassengebied* (2001), *Abcoude en Baambrugge 900 jaar* (Abcoude 1985).

Diverse krantenartikelen en websites.

Het Roosterhuisje

Elke Abcoudenaar zal na enig speurwerk onderstaande afbeelding herkennen. Op deze eind 18e-eeuwse gravure staat het plein rondom de Dorpskerk afgebeeld. Maar wat staat daar op de plek van het huidige Kerkplein? Het Roosterhuisje. Weinigen zullen daarvan weet hebben.

Op de plek waar nu de verkeersspiegel staat en aan de zuidelijk kerkgevel werd in 1609 in opdracht van de kerkenraad een huisje gebouwd. Dit huisje werd tegen de kerkhofmuur gebouwd. Begin 17^e eeuw was het dorp niet zo "aangeharkt" zoals wij het nu kennen. Veruit de meeste huizen waren nog van hout en stonden ongehinderd door "rooilijn verordeningen" onregelmatig geordend door elkaar heen. De bewoners waren voor een deel nog

zelfvoorzienend: groenten uit de eigen tuin, kippen, varkens en een koetje voor melk en vlees zorgden voor de voedselvoorziening. Gevolg dat er bij de meeste huizen ook mesthopen lagen die voor stankoverlast en vliegen zorgden.

Door het dorp raasde geen verkeer. Vrijwel alle transport van personen en goederen over een beetje afstand vond plaats per schip over de Angstel en het Gein. De looppaden tussen de huizen waren niet verhard. Tussen deze bewoning scharrelden varkens, kippen en honden rond. En met name deze laatste categorie wilde men weren van het kerkhof: de varkens vanwege hun gewroet en de honden vanwege hun gepies en gepoep. Reden om de kerkhoven rondom de kerk te voorzien van een muur. Tot hoelang de kerkhofmuur in Abcoude stand

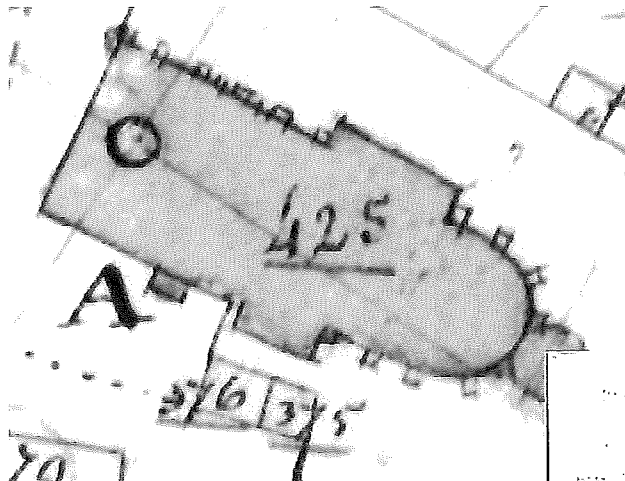
l'Église d'Abcoude, avec la Chapelle neuve ou est le

De Kerk tot Abcoude, met de nieuwe Graf Kapelle na

Gravure eind 18e eeuw waarop het Roosterhuisje en de grafkapel op het Kerkplein staan afgebeeld.

2013 Zicht vanuit de Kerkstraat op Kerkplein. De grafkapel is nog aanwezig, maar op de plek van het Roosterhuisje staat al meer dan 90 jaar een verkeersspiegel.

1828 Uitsnede Kadastrale minuut. Sectie A 375-376 Roosterhuisje.

heeft gehouden is niet bekend. In de muur was de toegang naar het kerkgebouw bij het genoemde huisje. Ter wering van bovengenoemde ongewenste gasten was de toegang voorzien van een rooster. Nu zouden we zeggen een wildrooster. Het is bekend dat beesten met hoeven, en ook honden, onder geen beding over een dergelijk rooster lopen. Bij komende voordeel in de oude tijd was ook nog dat de duivel geen toegang tot de doden zou hebben. De duivel had immers bokkenpoten.

De eerste huurder van het Roosterhuisje was Gijsbert Claessen, die het huurde voor tien stuivers per jaar. Hij verplichtte zich om het nabijliggende rooster schoon te houden met *verdere expresse conditien dat nu of ten ewigen daege in 't voorschreven huijngen niet soude mogen tappen of doen tappen, maer in alle stilheijt daer een winckeltgen excerceren*. In 1649 wordt het huisje verkocht aan Claes Hendricks Cleermaeker.

In 1680 blijkt de eigenaar Jan Brouwer den Ouden het huisje verhuurd te hebben aan Tatick Jansz. die er toch een tapperij uitoefent. Dit tot groot ongenoegen van de kerkenraad. De drinkebroers blijken zich op zondag niet bewust van de (lawaai) overlast die zij de predikant op de kansel bezorgen. Tatick en Jan hebben vier jaar eerder al beloofd de tappersnering te verplaatsen naar een andere locatie. Beiden worden in mei 1680 nogmaals over hun misbruik onderhouden door de koster en schoolmeester Jan du Chemin. Wat het directe resultaat is, is ons onbekend. Maar in 1683 wordt het huisje aangekocht door de Dia-

conie van de Gereformeerde Gemeente van Abcoude. Er zijn aanwijzingen dat het gedurende de 18^e eeuw als armenhuisje in gebruik was.

In 1830 ontvangt de Diaconie van de Gereformeerde Gemeente Abcoude van mevrouw Jacoba Kantelaar, weduwe van Pieter Nagel, een gift van fl. 600,--. Zij woonde in Amsterdam en was eigenaresse van de buitenplaats Landlust in Baambrugge. Met dit geld zou het kerkgebouw worden opgeknapt. Geheel toereikend was dit bedrag niet om alle wensen te kunnen verwezenlijken. Men besloot het Roosterhuisje te gelde te maken. Het werd geruild tegen het huis met erf genaamd Klein Rome, verderop in de Kerkstraat. De nieuwe eigenaren Teunis van Diest en de wed. Cornelis Stolwijk verkopen de nieuwe aanwinst binnen veertien dagen aan Harmen Hoogenhout. Hij is daarbij verplicht om op 3 mei 1830 te beginnen met de sloop en binnen een maand moet er van het markante gebouwtje in het dorp geen spoor meer zijn terug te vinden. In de handelingen van de kerkenraad staat geschreven: *Terwijl de amotie van genoemd Roosterhuis eene niet kleine verbetering en versiering voor de kerk en het dorp oplevert*.

Met dank aan dhr. Ben Freijters te Breukelen.
Bronnen: Archief van de Hervormde gemeente Abcoude
Notarieel Archief Abcoude

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com

Het Open Jongeren Centrum Mahadma en het oude voetbal -en hockeyveld in Abcoude

Het is bijna niet meer voor te stellen dat tot begin jaren '70 van de vorige eeuw de bebouwing van Abcoude op de rechteroever van de Angstel ten noorden van het Gein zich beperkte tot huizen langs de Kerkstraat en de Amsterdamse Straatweg. Daarachter was het weiland. Tot in de jaren '71-'72 de wijken Koningsvaren, Zilverschoon en Haagwinde werden gebouwd, in 1979 gevolgd door Achter de Kerken.

Na die eerste bebouwing bleef er lange tijd een mooi open veld liggen tussen de huizen van Achter de Kerken, de achterzijde van het Kerkplein, het Dr. Van Doornplein en het huidige Piet Mondriaangebouw (op de plek waar destijds de openbare basisschool De Manse stond). Op dat veld verrees in 1985 De Angstelborgh. Het veld had dienst gedaan als voetbalveld totdat in 1976 het sportcomplex De Hollandse Kade werd geopend. Daarna had de in 1975 opgerichte hockeyvereniging er tot 1982 haar wedstrijden gespeeld. Aan de rand lag sinds 1984 het clubgebouw van de Jeu-de-Boulesvereniging. Het was een mooie grote open plek midden in het dorp die zich uitstekend leende voor allerlei activiteiten. Natuurlijk werd er een balletje getrapt door kinderen uit de buurt en tijdens de feestweek vonden er de kinderspelen plaats, maar verder werd er sporadisch gebruik van gemaakt.

Één van die zeldzame momenten was zaterdag 18 juni 1983. Op die dag vroeg de Stichting

Open Jongeren Centrum(OJC) Mahadma aandacht voor haar huisvestingsprobleem. In de nacht van 27 november 1982 was namelijk hun onderkomen, De Witte Boerderij, geheel afgebrand. Deze enigszins vervallen boerderij die op de plek stond waar nu Albert Heijn

gevestigd is, werd vanaf 1973 door Mahadma gebruikt. De plek waar meermalen per week een programma werd geboden door en voor jongeren, was niet meer en het werd stil in het dorp. Wel werd door Mahadma de voormalige oude openbare school, Kerkplein 28, waarin van 1973 tot 1981 de Openbare bibliotheek van Abcoude was gevestigd, bezet. Maar deze was niet geschikt om de normale Mahadma-programmering voort te zetten.

Om het dorp wakker te schudden en opnieuw aandacht te vragen voor het huisvestingsprobleem van Mahadma werd op 18 juni 1983 op het voormalige "hokkieveld" (zoals op het affiche stond) het festival "Breek de Stilte" georganiseerd.

Een vergunning hadden we, het steigermateri-

1983 Affiche Tumultfestival "Breek de stilte".

1972 De sportkantines naast de oude gymnastiekzaal aan het Kerkplein. (Foto G. Herrebrugh)

1972 De sportterreinen alwaar nu de Angstelborgh staat. Op de achtergrond het vrije uitzicht op het RK kerkhof. (Foto G. Herrebrugh)

1972 Hier hield de dorpskern op. Van links naar rechts Gemeentewerken, Gymnastiekzaal, sportkantine en de sportvelden. Foto G. Herrebrugh.

aal en zeilen voor het podium werden geleend van een aannemer. Marktkramen voor verkoop van eten, drinken en voor standhouders werden geritseld op de markt. Affiches hadden we zelf gedrukt, de bands speelden tegen onkostenvergoeding. Stroom kregen we van de met opbouw van een onderkomen bezig zijnde Jeu-de-boulesvereniging en voor een goed geluidssysteem hadden we ook onze contacten. Blijft er in Nederland altijd één onzekere factor over en dat is het weer. Maar ook dat zat mee.

Vanaf twee uur 's middags zaten en lagen een paar honderd mensen, onder het genot van een hapje en een drankje, op het veld te luisteren naar muziek van Out of Order, Grandma's Fridge, Inity, Delta 4. De grote afsluiters van het

Affiche Tumult. Alleen leesbaar voor intimi en kenners.

festival waren The Tuners met hun opzweepende ska/reggae show.

Dit festival heeft, samen met vele andere "akties" en de vele besprekingen met de gemeente, er toe geleid dat de bezetting van de oude school in augustus 1983 werd opgeheven zodat de aannemer aan het werk kon om het gebouw geschikt te maken voor een nieuw jongeren centrum.

Het was het einde van veertien jaar Mahadma. Het festival "Breek de Stille" was daarmee de afsluiter van een tumultueus stukje Abcoude geschiedenis.

Jochem Blaauboer – Abcoude

Het kunstwerk van ...

De Beer van Karin Beek en De Eendjes van Barbara de Clercq

Op 31 december 1993 kwam er een einde aan de Woningbouwvereniging 'De Angstelstroom'. De in 1914 opgerichte vereniging ging op in een nieuwe woningcorporatie: Veenstroom Woondiensten. Het laatste project van De Angstelstroom betrof tien kleine eengezinswoningen aan het Van Voorthuijsenhof in Abcoude.

Om dit moment te markeren werd door De Angstelstroom een kunstwerk aan de gemeente Abcoude geschonken. Na eerdere bezoeken aan enkele ateliers belandden Corry Meijer-Koopmanschap en Fons Vink, bestuursleden van De Angstelstroom, in gezelschap van wethouder Tike de Haas-Niekerk, in de expositieruimte

van het Amsterdams Beeldhouwerscollectief. Daar worden permanent beelden geëxposeerd met als doel de beeldhouwkunst voor een breder publiek bereikbaar te maken en meer in het dagelijkse leven in te passen.

De keus van het drietal viel op *De Beer* van Karin Beek. Sinds 24 november 1993 staat de beer bij de ingang van het Van Voorthuijsenhof als het ware op de uitkijk ⁽¹⁾.

Karin Beek werd in 1948 in Amsterdam geboren. Zij werd opgeleid aan de Gerrit Rietveld Academie en de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Haar werk is figuratief en leent zich goed voor de openbare ruimte. Veel van haar beelden, zowel menselijke figuren als

2013 Van Voorthuysenhof. De Beer van Karin Beek.

dieren, hebben dan ook de weg naar gemeenten gevonden.

De vormen van de beer nodigen uit tot aaien, zoals de beeldhouwster ook graag wil. Daarom is het misschien verwonderlijk dat de beer op een sokkel is geplaatst. Kinderen kunnen er niet op gaan zitten, zoals de schenkers van het beeld graag hadden gezien. Toch kan ik me voorstellen dat Karin Beek een sokkel noodzakelijk vond om het beeld tot zijn recht te laten komen.

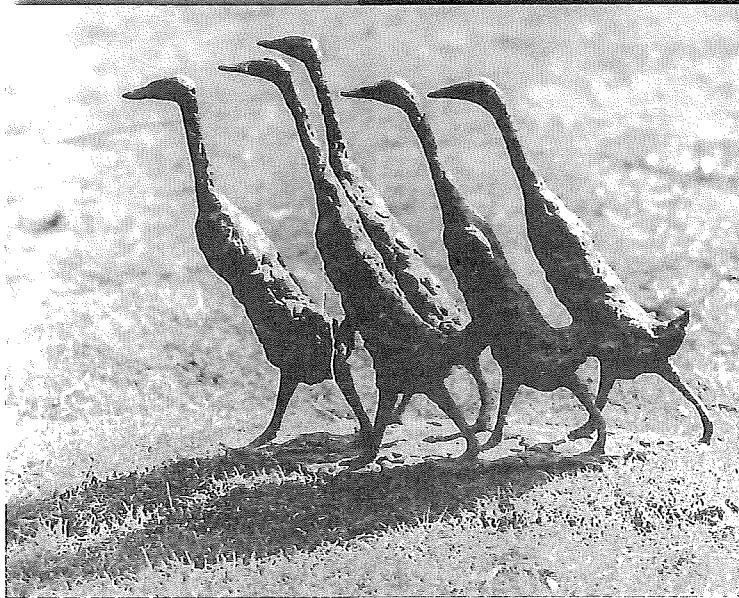
Het Van Voorthuysenhof is genoemd naar vader en zoon Van Voorthuysen die in de eerste helft van de negentiende eeuw burgemeesters van Abcoude en Baambrugge zijn geweest. De eerste is Nicolaas, die in 1811 op verzoek van de dorpsbesturen van Abcoude-Proostdij en Abcoude-

Baambrugge tot maire werd benoemd – we zijn dan nog in de tijd dat Nederland bij Frankrijk was ingelijfd en de latere gemeente nog uit twee gemeenten bestond. Nicolaas, geboren in 1768 in Leerdam, was al op twaalfjarige leeftijd tot secretaris van Abcoude-Baambrugge verkozen, maar gezien zijn jonge leeftijd werd dit ambt aanvankelijk waargenomen door zijn zwager Willem van Gulpen, die schout, secretaris en gadermeester (inner van belastingen) in Abcoude-Proostdij was. Beide heren hebben de woelige revolutionaire tijden politiek overleefd en niets stond een burgemeesterschap voor Nicolaas meer in de weg. In 1818 werd hij burgemeester van zowel Abcoude-Proostdij als van Abcoude-Baambrugge. In 1840 volgde zijn zoon

Boven: 1993 Van Voorthuysenhof. De Eendjes van Barbara de Clercq. Onthulling óp het ijs. (Foto Fem van Duuren)

Rechts: 1993 De Eendjes op het droge. (Foto Barbara de Clercq)

Jan hem op. Tot 1866 bekleedde deze het ambt van burgemeester.

Tegelijk met *De Beer* van Karin Beek werd *De eendjes*, een beeld van Barbara de Clercq, in de vijver bij het Van Voorthuysenhof onthuld. De aanschaf van dit kunstwerk paste in de regeling dat een bepaald percentage van de kosten voor de realisering van een nieuwbouwwijk aan een kunstwerk besteed moest worden.

Barbara de Clercq, geboren in Amsterdam in 1948, legt zich vooral toe op de verbeelding van het dier, zowel als individu als deel uitmakend van een groep. Al in haar jeugd vertrouwd met de beeldhouwkunst – haar beide ouders waren beeldhouwers –, volgde zij later lessen aan de Vrije Academie in Den Haag.

Zo bewegen zich in het achter de huizen van het Van Voorthuysenhof gelegen bredere deel van de sloot vijf Balinese loopeenden in het water

parmantig voort. Deze eenden met hun lange nekken worden op Bali in grote getale gehouden voor de eieren en het vlees. De kunstenaar werd geboeid door de beweging van zoveel eenden tegelijk en door de dynamiek die dat gaf. Maar waar zijn de eenden gebleven? Ze zijn nergens meer te vinden. Zijn ze verdwenen onder het hoog opgroeiende riet, in de modder weggezakt of zijn ze verwijderd of misschien zelfs gestolen? Het is vooralsnog niet gelukt daarop een antwoord te krijgen.

Marijke Carasso-Kok

(1) Helaas wordt er in de *Kroniek van Abcoude en Baambrugge* (2010) een fout jaartal (24-11-1979) genoemd.

Met dank aan Karin Beek, Barbara de Clercq en Corry Meijer-Koopmanschap.

Bronnen: *Abcoude en Baambrugge 900 jaar* (Abcoude 1985); T. de Haas-Niekerk, *80 jaar Woningbouwvereniging De Angstelstroom 1914-1994*; Websites van Karin Beek en Barbara de Clercq